

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.5>

УДК 330.342:338.242

*I. В. Одотюк,
д. е. н., старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник відділу економічної теорії,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7125-4628>*

ІМІТУВАТИ НЕ МОЖНА РОЗВИВАТИ: РОЗДІЛОВИЙ ЗНАК ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ РЕАЛІЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ¹

*I. Odotiuk,
Doctor of Economic Sciences, Senior Research Officer, Chief Researcher of the
Department of Economic Theory, State Organization Institute of the Economy and
Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv*

TO IMITATE NOT POSSIBLE TO DEVELOP: PUNCTUATION MARKS AS A REFLECTION OF THE REALITIES OF STATE REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN UKRAINE

В статті актуалізовано проблему необхідності здійснення вибору між розвитком та імітуванням інноваційного процесу на загальнонаціональному рівні. Проаналізовано основні положення базових нормативно-правових

¹ Статтю підготовлено в рамках виконання НДР (№ ДР №0124U000050).

документів в сфері стратегічного управління відтворенням національної галузі науки та інновацій на предмет їх відповідності законодавчо регламентованим засадам розвитку.

Встановлено, що організаційний та фінансовий аспекти сучасного стратегічного бачення прийдешнього майбутнього національних інновацій містять прямі передумови до посилення в нових цифрових реаліях тенденції на подальшу деетатизацію вітчизняного інноваційного розвитку. Втім саме деетатизація постає вичерпним підтвердженням того, що спрощення, примітивізація і залежність є тими трендами, котрі формують наразі також і траєкторію розвитку вітчизняної галузі науки та інновацій. Виявлено, що законодавчо регламентована інтенсивність застосування одного з основних інструментів реалізації державою відповідної політики не забезпечена, що свідчить про правову колізію основних положень Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та чинних норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Обґрунтовано, що сучасні рівень виконавчої дисципліни та практика масштабування неузгодженості базових нормативно-правових засад державного регулювання інноваційного розвитку України призводять до імітації останнього. Разом з тим автором наголошено, що створення інновацій в реаліях України — це передовсім бюджетне фінансування, а інноваційний розвиток вітчизняної економіки — це інвестиції в інновації, насамперед національні інвестиції. Зроблено висновок, що імовірним сценарієм розвитку сучасних тенденцій у сфері науки та інновацій на найближчу перспективу є збереження темпів падіння обсягу її фінансового, матеріально-технічного, кадрового забезпечення. Тому нагально необхідним є забезпечення державою встановленого Законом України рівня бюджетного фінансування, створення фіскальних та фінансово-кредитних умов для збільшення обсягу інвестицій у сферу розробки, впровадження, поширення вітчизняних інновацій. У випадку пролонгації імітації імплементація

результативності національної галузі науки та інновацій в економічному просторі, а також безпосередньо сама галузь, продовжуватиме тренд на стагнацію. Змінити цей тренд факт завершення бойових дій і відміни в країні воєнного стану спроможний не буде.

The article highlights the problem of the need to choose between development and imitation of the innovation process at the national level. The main provisions of the basic regulatory and legal documents in the field of strategic management of the reproduction of the national science and innovation sector are analyzed for their compliance with the legally regulated principles of development.

It has been established that the organizational and financial aspects of the current strategic vision of the future of national innovation contain direct prerequisites for strengthening the trend towards further deetatization of domestic innovation development in the new digital realities. However, it is precisely deetatization that provides conclusive confirmation that simplification, primitivization, and dependence are the trends that are currently shaping the trajectory of development of the domestic science and innovation sector. It has been found that the legislatively regulated intensity of application of one of the main instruments for the implementation of the relevant policy by the state is not ensured, which indicates a legal conflict between the main provisions of the Strategy for the Development of Innovation Activity for the Period until 2030 and the Strategy for the Digital Development of Innovation Activity in Ukraine for the Period until 2030 and the current provisions of the Law of Ukraine «On Scientific and Scientific and Technical Activity.»

It is justified that the current level of executive discipline and the practice of scaling the inconsistency of the basic regulatory framework for state regulation of innovative development in Ukraine, given the macro indicators of performance, lead to the imitation of the latter. At the same time, the author emphasises that the creation of innovations in the realities of Ukraine is primarily budgetary financing,

and the innovative development of the domestic economy is investment in innovation, primarily national investment. The conclusion is made that the likely scenario for the development of current trends in science and innovation in the near future is a continued decline in the volume of financial, material, technical and human resources. Therefore, it is urgently necessary for the state to ensure the level of budget financing established by Ukrainian law and to create fiscal and financial and credit conditions for directing and significantly increasing the volume of private investment in the development, implementation and dissemination of domestic innovations. If the imitation of the process continues, the implementation of the effectiveness of the national science and innovation sector in the economic space, as well as the sector itself, will continue to stagnate. The end of hostilities and the lifting of martial law in the country will not be able to change this trend.

Ключові слова: держава, наука, інновації, розвиток, імітація, фінансування, законодавство, метавсесвіт.

Keywords: state, science, innovations, development, imitation, financing, legislation, metaverse.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток будь-чого неможливий без зусиль, а у випадку відтворення інноваційного процесу — без зусиль фінансових. Капітальних вкладень потребує як створення матеріально-технічної бази реалізації наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, так і формування бази знаннєвої, носіями якої є виконавці наукових робіт — дослідники. Здавалося, зважаючи на наявність успішного досвіду на попередньому етапі, запитання відносно суб'єкта реалізації таких зусиль задля організації інноваційного процесу на національному рівні не повинно було б викликати жодних труднощів з правильною відповіддю. Однак на практиці сталося інакше. І якщо тривалі дискусії з приводу складу основних суб'єктів фінансового забезпечення

дійшли загального консенсусу у владних і суспільних колах, то питання ієрархії, а саме — хто ж має виконати функцію головного суб'єкта інвестиційного наповнення національного інноваційного процесу, залишається де-факто не вирішеним. Чому де-факто? Тому що де-юре питання вибору моделі розвитку даної сфери на найвищому державному рівні закрито і проблем з її імплементацією на практиці не мало бути жодних. Втім вітчизняна економічна дійсність поступово вносила корективи і результат не змусив себе чекати надто довго. Вже за період останніх 20-ти років спочатку з'явилися, а згодом укорінилися базові ознаки неспростовного факту — адаптована не в останню чергу завдячуючи наполегливим рекомендаціям ззовні модель організації національних інновацій в запропонованому форматі розподілу основних учасників процесу фінансування не працює. Одна частина експертів отриманий на разі результат передбачила 20 років тому, інша активно дискутує про його наслідки і сьогодні. Водночас уваги має потребувати не обговорення наслідків, характер і масштаб яких для вітчизняної галузі науки та інновацій, на нашу думку, очевидний, а визначення та нівелювання тих передумов, котрі їх настанню посприяли і, можливо, сприяють на разі. Про одну з таких нагальних передумов і йтиметься далі в статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В контексті поставленої проблеми літературний доробок іноземних та вітчизняних авторів пропонує низку однозначних і важливих для цієї статті висновків. По-перше, попри наявність факту трансформації розуміння сутності інновацій, який визнається окремими українськими дослідниками, інновації залишаються процесом системним і сфера їх впливу — це не величина існуючих факторів виробництва, а формування нової комбінації факторів. Саме тому розробка і впровадження інновацій означає зміну способу виробництва [1]. По-друге, якщо невідворотність зміни способу виробництва у випадку створення інновацій є, з точки зору історичного процесу, неминуchoю, то період відстеження інноваційної діяльності упродовж останньої третини століття

про зміну якого способу виробництва засвідчив в українській промисловості? Пошук відповіді на це запитання знаходиться в площині організації моніторингу інноваційного процесу. Здійснена в 2000-х роках модернізація загальнодержавного статистичного моніторингу шляхом скорочення одних та привнесення інших форм в процес обстеження інновацій і постає основою відповіді на поставлене запитання. Відзначене прямо підтверджує визначальну роль держави в організації та реалізації інноваційного процесу [2]. По-третє, важливим фактором створення інновацій є інвестиції. Втім інвестиції не створюють інновації і саме тому, справедливо називаючи осередком капіталоутворення галузь науки і винахідництва, остання визнається визначальним рушієм створення інноваційних розробок [3]. У контексті досліджуваної проблематики зауважимо, що приватні інвестиції не є панацеєю відтворення інновацій. Зводячи на вершину піраміди інвесторів інноваційного процесу приватний капітал, вкрай доцільно бути обізнаним і розуміти особливості відтворюваної в країні інноваційної моделі [4].

Формулювання цілей. Мета статті — показати документально та обґрунтувати, що визначені законодавчо інвестиції, а не ринок, формують рівень інноваційного розвитку України, і що саме держава, а не приватний підприємець, є основним суб'єктом інвестування в українську галузь науки і інновацій.

Виклад основного матеріалу. Глобальне протистояння фінансового та виробничого капіталу може слугувати влучною преамбулою до ситуації з розвитком інноваційного процесу в Україні. Набутий упродовж попередніх 34 років результат засвідчив значно більші втрати у протистоянні виробників. Причина — відмова від ендегенних факторів економічного зростання. Сфера промислового виробництва, галузь науки та інновацій, освіта, внутрішній ринок — таким постає поетапний перебіг трансформації від спрощення — відходу від планового регулювання до регулювання невидимою рукою ринку, — до залежності — будь-які заходи державної

політики щодо фінансового забезпечення обов'язково мають отримати погодження ззовні.

Розвиток активних на сьогодні тенденцій відтворення галузі вітчизняних інновацій, а також вплив тенденцій, які наразі формуються, наявним рівнем економічної результативності не обмежуватиметься. Визначальними з тих, котрі заклали і продовжують закладати підвалини змін, настання яких матиме наслідки на доволі віддалену перспективу, постали індуковані ззовні: по-перше, безоглядне і нищівне руйнування економічної моделі на початку 90-х років XX століття, по-друге соціально-економічний ефект цифрового становлення метевсесвіту на початку 20-х років століття XXI. Таким чином, домінуючий на сьогодні формат гібридизації інноваційного процесу визначатиме сучасні та перспективні наслідки подальшої імплементації нинішнього тренду трансформації національної сфери науки і інновацій.

Разом з тим, не сформувавши цифрового імпульсу підвищення результативності національних інновацій, гібридизація інноваційного процесу зазнає ризику поступового перетворення з важливого фактора розбудови на формальний атрибут стимулювання розвитку української сфери науки та інновацій на етапі глобальних цифрових трансформацій. Досягнуте за період 2014-2024рр. подвійне скорочення частки ВВП спрямованого на розвиток в країні наукової галузі, питомої ваги українського експорту високотехнологічної складової та частки інноваційної продукції в обсязі виробленої в промисловості обумовили процеси, котрі характеризують *і сучасні наслідки трансформації національної сфери науки та інновацій, і вхідні умови гібридизації вітчизняного інноваційного процесу*. Такими процесами постали *переформатування структури джерел фінансування та встановлення незадовільного рівня фінансового забезпечення сфери науки і інновацій, втрата заводського сектора науки, нівелювання економічного значення галузевого сектора науки, встановлення безпрецедентного за увесь минулий період господарювання рівня старіння кваліфікованих наукових*

кадрів, стійкого скорочення фахового складу виконавців науково-технічних робіт, утвердження спеціалізації сектора науки на обслуговуванні нерезидентних замовлень [5].

Ще одним важливим наслідком зміни спеціалізації постає також звуження сфери вітчизняного наукового пошуку, адже і відведений українським виконавцям рівень лідерства в складі об'єднаних міжнародних наукових колективів, і масштаб відведеної їм участі, зокрема фінансової, у виконанні спільного проєктного завдання і зменшуватиме рівень охоплення актуальної для країни їх походження наукової проблематики, і робитиме неможливим підтримання на належному рівні їх власної бази матеріально-технічного забезпечення реалізації наукових досліджень, що створюватиме ще один стимул до зміни науковцями, залученими у міжнародні проєкти, їх української резиденції. Таким чином, нинішня практика імплементації реформ у напрямі реалізації цифрової трансформації сфери науки та інновацій — це поступове завершення процесу перетворення галузі на індустрію, в якій вітчизняним продовжує залишатися походження, водночас підпорядкування, фінансове забезпечення, тематична зорієнтованість де-факто все більше формуються за межами вітчизняної резиденції. *Утвердження практики реалізації наукових досліджень і розробок та функціонування галузі загалом за рахунок зовнішнього фінансування, занепад фундаментальної науки, деінституціалізація наукового сектора, міграція кваліфікованого наукового ресурсу за межі країни, нівелювання фактору інновацій та консервація темпів інноваційної модернізації повоєнної економіки на рівні менше пів відсотка ВВП, — це процеси, які визначають перспективні наслідки подальшої імплементації нинішнього тренду трансформації національної сфери науки і інновацій [див. 5].*

Скорочення кількості фахівців у національному секторі науки означає безумовне зменшення рівня кваліфікації виконаних науково-дослідних робіт (ндр). Утримання загальнонаціональної кількості виконавців ндр на рівні 50-55 тис. чол. в умовах продовження тенденції на відтворення неконкурентного

рівня оплати праці в галузі є тією формою прихованого безробіття, котра також призводить до поступової втрати компетенцій кваліфікованим складом виконавців наукових робіт. Подальше збереження тренду на відтворення національного сектора науки шляхом посилення структурної частки у його фінансовому забезпеченні джерела зовнішнього конкурсного фінансування натомість фінансування внутрішнього бюджетного постає вже не стільки відображенням прихованого безробіття усієї без виключення когорти вітчизняних вчених, скільки поступовою імплементацією не стільки формальної, скільки реальної ліквідації науки як інституту розвитку держави, котра є країною походження даного сектора.

Гібридизація простору-часу метавсесвіту, як глобальний чинник трансформації інноваційного процесу, постала на вітчизняних теренах дієвим фактором зміни національного нормативно-правового поля реалізації державою функції регулювання в сфері розвитку науки та інновацій. (Таблиця 1)

Таблиця 1. Порівняльна характеристика основних положень чинних документів в сфері стратегічного бачення розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року

	Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року	Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року
Мета	Мета Стратегії полягає у розбудові національної інноваційної екосистеми для забезпечення швидкого та якісного перетворення креативних ідей в інноваційні продукти та послуги, підвищення рівня інноваційності національної економіки, що передбачає створення сприятливих умов для розвитку інноваційної сфери, збільшення кількості впроваджуваних розробок, підвищення економічної віддачі від них, залучення інвестицій в інноваційну діяльність.	Метою Стратегії є створення нових можливостей для українців як громадян, українців як підприємців, інвесторів, науковців, дослідників та інноваторів.

Продовження таблиці 1.

	Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року	Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року
Структурні елементи національної інноваційної екосистеми	Присутні	Відсутні
Етапи інноваційного процесу та проблеми національної інноваційної екосистеми на кожному з них	Присутні	Відсутні
Напрями і способи розв'язання проблем на кожному з етапів інноваційного процесу	Присутні	Відсутні
Основні напрями державної політики підтримки інноваційної діяльності та стратегічні цілі	Відсутні	Присутні
Завдання і заходи досягнення стратегічних цілей	Відсутні	Присутні
Очікувані результати реалізації Стратегії	Реалізація Стратегії дасть змогу до 2030р. утворити національну інноваційну екосистему і забезпечити розвиток та ефективну взаємодію елементів національної інноваційної екосистеми, яка зможе стати рушієм прискореного економічного зростання, сприятиме впровадженню нових технологічних рішень.	Реалізація цієї Стратегії дасть змогу Україні зробити економічний стрибок за рахунок створення інноваційних продуктів, товарів і послуг. ... Реалізація цієї Стратегії створить умови для забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, зокрема вразливих, підвищення доходів громадян, комфортного середовища для життя, соціальної підтримки та соціальної адаптації вразливих груп населення, розвитку безбар'єрної системи надання послуг населенню, в тому числі у сфері охорони здоров'я та безперервної освіти, розв'язання проблематики старіння населення та різних форм міграції з урахуванням безпекового контексту та глобалізації.

Продовження таблиці 1.

	Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року	Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року
Індикатори реалізації Стратегії (2030р.)	Частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у валовому внутрішньому продукті — 3%; частка інноваційних підприємств у загальній кількості підприємств - не менше 30%; частка експорту товарів, вироблених підприємствами високо- та середньотехнологічного секторів промисловості в загальному обсязі експорту товарів — 30%; частка працівників, зайнятих на підприємствах, які належать до високо- та середньотехнологічного секторів промисловості, у загальній кількості зайнятих працівників у промисловості — 29%; частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції — 10%.	Частка витрат на наукові дослідження і розробки у внутрішньому валовому продукті – 1,2%; якість середньої освіти за показниками PISA - 470-510 балів; глобальний індекс людського капіталу - 55 місце; глобальний індекс інновацій - 45 місце; глобальний патентний індекс - 35 місце; підвищення продуктивності праці через інновації - 35% потенціалу.
Моніторинг реалізації Стратегії	Передбачений	Передбачений
Відповідальні за організацію та проведення моніторингу реалізації Стратегії	Для оцінки результативності реалізації Стратегії передбачається здійснення як контролю за виконанням планів заходів, так і моніторингу за їх впливом на різні сфери економіки. Процедура проведення моніторингу розроблятиметься МОН разом із Мінекономрозвитку ... МОН разом із Мінекономрозвитку здійснює щорічне опитування суб'єктів інноваційного процесу Стратегії.	Реалізація цієї Стратегії, інформаційна підтримка її виконання здійснюється Мінцифри... Мінцифри аналізує та узагальнює подану...інформацію про стан виконання операційного плану заходів та за результатами готує щорічний звіт про стан реалізації цієї Стратегії, який подає щороку до 1 квітня починаючи з 2025р. Кабінетові Міністрів України та оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті.
Обсяг фінансування, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Стратегії	Передбачений розділом обсяг не визначено.	Передбачений розділом обсяг не визначено.

Джерело: складено автором з використанням джерел [6,7]

З огляду на змістовну частину тексту Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [6] та Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року [7] організаційний та фінансово-інвестиційний аспекти сучасного бачення прийдешнього майбутнього національних інновацій містять прямі передумови до посилення в нових цифрових реаліях тенденції на подальшу деєтатизацію вітчизняного інноваційного розвитку. Саме деєтатизація є вичерпним підтвердженням відтворення інноваційного процесу в межах визначених нами глобальних трендів становлення метавсесвіту — спрощення, примітивізація, залежність. Чому йдеться саме про спрощення, примітивізацію і залежність, як тренди, котрі наразі формують також і траєкторію розвитку вітчизняної галузі науки та інновацій? Наведемо лише декілька аргументів. По-перше, збільшення фінансування науки не може бути очікуваним результатом реалізації Стратегії навіть з методологічної точки зору, оскільки належне фінансування є, якщо не головною, то одною з нагальних умов розвитку галузі, тобто інструментом досягнення поставлених цілей, а не самоціллю. По-друге, підвищення позиції України в міжнародному рейтингу з точки зору тієї чи іншої іноземної агенції є узагальненим наслідком стійкого розвитку галузі, але ніяк не очікуваним результатом окреслених для реалізації заходів на національному рівні в рамках Стратегії.

Саме тому сформульована у грудні 2024 року Стратегією цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року характеристика національної спроможності до усунення набутого упродовж періоду 2020-2023 років більш ніж дворазового обсягу скорочення і кількості інноваційно-активних підприємств, і частки підприємств, що впроваджували інновації, за рахунок очікування динаміки підвищення суто частки витрат на наукові дослідження і розробки в структурі ВВП з 0,33% в 2023р. до 1,2% в 2030 році та національної позиції в рейтингу глобального індексу інновацій з 57 до 45 відповідно, в умовах фізичного звуження національного

економічного простору, ліквідації частини стратегічних активів економіки, внутрішнього переміщення та еміграції капіталу і трудового ресурсу, скорочення технологічного рівня української промисловості постає характеристикою не стільки сценарію позитивного, скільки сценарію розвитку подій доповненої реальності.

Імовірним сценарієм розвитку сучасних тенденцій у сфері науки та інновацій на найближчу перспективу є збереження темпів падіння обсягу фінансового, матеріально-технічного, кадрового забезпечення. Позитивним сценарієм постане консервація таких темпів і недопущення подальшого провалу галузі. Разом з тим негативний сценарій розвитку, імовірність реалізації якого зберігається високою, відобразить подальше посилення динаміки скорочення загальної зайнятості у сфері науки та інновацій, остаточне нівелювання державної частки у сукупному обсязі спрямованого на розвиток галузі фінансового ресурсу, стрімке скорочення кількості висококваліфікованих виконавців наукових досліджень та інноваційних розробок, а також демотивація продовження навчання в аспірантурі до 90% її сьогоденних представників після відміни в країні дії режиму воєнного стану.

З огляду на втілені в основних положеннях Стратегії 2019 та 2024 років результати діючої практики дотримання норм чинного законодавства в сфері державного регулювання інноваційного розвитку, у контексті поставленої мети відзначимо лише два моменти:

1. Регламентована інтенсивність застосування одного з основних інструментів реалізації державою політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності, а таким є бюджетне фінансування, *не забезпечена*;

2. Завдання щодо створення фінансово-кредитних та податкових інструментів для забезпечення до 2025 року збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел фінансування до 3 відсотків валового внутрішнього продукту *не виконано*.

Доказом невинності сформульованих вище висновків слугують три чинні законодавчі норми:

А. *“Держава застосовує фінансово-кредитні та податкові інструменти для створення економічно сприятливих умов..., забезпечення до 2025 року збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел фінансування до 3 відсотків валового внутрішнього продукту — показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу”;*

Б. *“Одним із основних інструментів реалізації державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності є бюджетне фінансування. Бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності здійснюється за рахунок коштів державного бюджету”;*

В. *“Держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України”.*

Процитовані норми презентують базові положення Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (ст 47 ч.1, ст.48 ч.1 і 2), виконання якого є прямим обов'язком центрального органу виконавчої влади, відповідального за реалізацію державної політики в сфері науково-технічного та інноваційного розвитку [8].

Безумовно, важливим чинником, який має безпосередній вплив на національну перспективу втілення в життя законодавчих ініціатив щодо цифрової трансформації інноваційного процесу, є глобальна тенденція до подальшого активного розвитку боргової кризи. Позитивна динаміка параметрів боргу держави та приватного сектора стимулює до застосування на національному рівні у відношенні реалізації завдання цифрового розвитку інноваційної діяльності опанованої раніше практики фінансування за залишковим принципом. Однак факт нерівнозначного впливу дефіциту державного бюджету на розподіл обмеженого ресурсу з метою фінансового забезпечення розвитку держави, обґрунтуванням якого в різні часи слугували експертні оцінки щодо доцільності подолання тенденції масових зловживань

службовим становищем та необхідності підвищення ефективності державного управління виключно шляхом встановлення їх представникам високого рівня заробітної плати, призвів до формування та суттєвого посилення тренду на подальшу маргіналізацію суспільства. Структура розподілу реальних доходів основних верств населення засвідчила неспроможність започаткування та розбудови на вітчизняних теренах ефективної економіки високих заробітних плат, що перетворює гібридизацію простору-часу метавсесвіту з чинника успішної трансформації галузі науки та інновацій у фактор подальшої стагнації саме галузі науки та інновацій, насамперед в частині кваліфікованого кадрового потенціалу та достатньої матеріально-технічної бази реалізації ндр.

Акселератором стагнації галузі науки та інновацій постає виконавча дисципліна, котра у сфері нормативно-правового регулювання наукової та інноваційної діяльності знаходиться наразі не на належному рівні. Показовими прикладами того зокрема є:

А) прийняті КМУ Розпорядження №526-р від 10.07.2019р. *“Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року”* та №1351-р від 31.12.2024р. *“Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках”* входять у правову колізію з чинним законодавством, оскільки містять норми, котрі не відповідають основним положенням чинного Закону України *“Про наукову і науково-технічну діяльність”* №848-VIII від 26.11.2015р. (ст.47 ч.1, ст.48 ч.1 і 2);

Б) прийняті КМУ Постанови №74 від 31.01.2001р. *“Про умови оплати праці працівників бюджетних науково-дослідних установ і організацій та інших наукових установ Національної академії наук”* та №1298 від 30.08.2002р. *“Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери”* не реалізують

положення статті 36 Закону України “Про наукову і науково-технічну діяльність” №848-VIII від 26.11.2015р.

Безпосереднім наслідком відзначеної практики постала сьогодення реальність, в якій:

а) *найвища, окрім керівних позицій, наукова посада в установі НАН України (вимоги до посади — науковий ступінь доктора наук, науковий стаж більше 10 років) за рівнем оплати праці є менш оплачуваною, аніж найнижча посада в структурному підрозділі міністерства (вимоги до посади — диплом про освіту, стаж необов'язковий);*

б) *бути виконавцем відомчої ндр на замовлення держави є на сьогодні недостатньою умовою для перебування наукового працівника у штаті наукової установи державної форми власності;*

в) *виконувати в державній науковій установі грант на замовлення нерезидента України прибутковіше та, що не менш важливо, значно почесніше в плані індульгенції, аніж виконувати ндр на замовлення держави Україна.*

В реаліях становлення гібридного простору-часу метавсесвіту централізоване переведення процесу відтворення української науки на принципи самоокупності неминуче призведе до остаточного перепрофілювання галузі, що матиме своїм наслідком завершення етапу створення умов, за яких основним продуктом діяльності національної галузі науки поставатимуть не фундаментальні та прикладні розробки, а здебільшого наукові послуги переважно резидентному і лише інколи нерезидентному капіталу. Втім науковий рівень останніх обмежуватиметься рутинним підрахунком показників прибутковості раціоналізаторської діяльності комерційного суб'єкта замовлення таких послуг [9].

Для забезпечення в Україні розвитку національного інноваційного процесу, а не його імітації, подібна реальність є неприпустимою. *На стійке переконання автора, створення інновацій в реаліях України, — це передовсім бюджетне фінансування, а інноваційний розвиток вітчизняної економіки —*

це інвестиції в інновації, насамперед національні інвестиції. Саме тому без забезпечення державою критично необхідного рівня фінансування бюджетного, без створення фіскальних та фінансово-кредитних умов для спрямування і суттєвого нарощення обсягу приватних інвестицій в сферу розробки, впровадження, поширення вітчизняних інновацій, імплементація результативності національної галузі науки та інновацій в економічному просторі, як безпосередньо і сама галузь, продовжуватиме тренд на стагнацію, змінити який факт завершення бойових дій і відміни в країні воєнного стану спроможний не буде. Єдино можливим сценарієм фіналізації вказаного тренду постане оформлена власноруч відмова від національної науки та інновацій і як фактора повоєнної розбудови економіки, і як інституту національного розвитку, що означатиме остаточне завершення демонтажу соціальної держави.

Висновки і перспективи подальших досліджень. 1) Соціально-економічні та фінансово-кредитні передумови до зміни низхідної траєкторії економічної результативності національного інноваційного процесу, досягнутої народногосподарським комплексом з моменту законодавчого прийняття Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, з прийняттям Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року в обставинах домінування нових-старих проблем імплементації, а також критичного накопичення негативних наслідків продовження повномасштабного воєнного конфлікту, станом на грудень 2025 року є відсутніми. 2) Наявні в українському законодавчому полі два чинні стратегічні документи щодо розвитку інноваційної діяльності з ідентичним часовим періодом їх практичної імплементації містять положення, результати критичного аналізу яких надають достатні підстави стверджувати про нормативно-правове втілення концептуального бачення механізму та перспектив розбудови української сфери інноваційної діяльності, в якому другий документ постає не стільки продовженням першого, скільки його повною альтернативою. Регламентування стратегічної

візії України щодо розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року з альтернативних позицій, постає важливим фактором, котрий суттєво ускладнює досягнення встановлених індикаторів їх реалізації, а тому питання пошуку ефективного способу дієвого вирішення завдання посилення інноваційного потенціалу з метою прискорення відтворення економіки України на воєнному та повоєнному етапах залишається відкритим. 3) В умовах пролонгації сучасної практики масштабування неузгодженості базових нормативно-правових засад державного регулювання інноваційного розвитку України, що, з огляду на макропоказники результативності, призводить наразі до імітації останнього, для України оглядовою перспективою економічного відтворення як на воєнному, так і повоєнному етапах постає утримання країною місця в межах периферії не стільки на рівні глобального, скільки регіонального розвитку інноваційного процесу, адже в реаліях утвердження тенденції до активного зростання економічної та політичної ролі країн глобального Півдня, лобіювання нової ініціативи США щодо переформатування G7 в G5 (США, КНР, РФ, Індія, Японія), майбутнє ЄС, як геополітичного інституту з притаманним йому активним економічним впливом упродовж останніх десятиліть, постає дедалі вкрай невизначеним.

Література

1. Schumpeter J. Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process, New York: McGraw-Hill Book Company, 1939. 461 p.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Москва: Прогресс, 1982. 455 с.
3. Spiethoff A. Vorbemerkungen zu einer Theorie der Überproduktion. *Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich*. 1902. vol. 26. P. 721-759.
4. Одотюк І.В. Національна інноваційна система України: структура, недоліки інноваційної спеціалізації і шляхи їх усунення. *Ефективна*

економіка. 2019. №11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7375> (дата звернення: 09.12.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.3

5. Одотюк І.В. Сучасні та перспективні наслідки імплементації нинішнього тренду трансформації національної сфери науки і інновацій. *Стратегія розвитку України : фінансово-економічний та гуманітарний аспекти (в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення)* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Київ, 16 жовт. 2025 р.) : у 2-х ч. Ч. 2. Київ, Інтерсервіс, 2025. С. 618-622.

6. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р. URL: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.12.2025).

7. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2024 р. № 1351-р. Дата оновлення: 14.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.12.2025).

8. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. №848-VIII. Дата оновлення: 27.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 11.12.2025).

9. Одотюк І.В. Забезпечення розвитку української науки та інновацій: метавсесвіт і нові-старі проблеми. *Ефективна економіка*. 2025. №9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.9.4%20> (дата звернення: 09.12.2025).

References

1. Schumpeter, J. (1939), *Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*, McGraw-Hill Book Company, New York, USA.

2. Schumpeter, J. (1982), *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya* [Theory of economic development], Progress, Moskva, Russia.

3. Spiethoff, A. (1902), "Vorbemerkungen zu einer Theorie der Überproduktion", *Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich*, vol. 26, pp. 721-759.

4. Odotiuk, I.V. (2019), "National innovation system of Ukraine: structure, disadvantages of innovative specialization and ways to address them", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7375> (Accessed 09 Desember 2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.3.

5. Odotiuk, I.V. (2025), "Current and future consequences of implementing the current trend of transforming the national science and innovation sphere", *Materialy XII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Ukraine's development strategy: financial, economic and humanitarian aspects (in conditions of martial law and post-war reconstruction)], NASOA, Kyiv, Ukraine, pp. 618-622.

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Resolution "On approval of the Strategy for the Development of Innovation Activities for the period up to 2030", available at: <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> (Accessed 11 Desember 2025).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), Resolution "On approval of the Strategy for the Digital Development of Innovative Activity in Ukraine for the period up to 2030 and the approval of the operation plan of measures for their implementation in 2025-2027", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text> (Accessed 11 Desember 2025).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On scientific and scientific-technical activities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (Accessed 11 Desember 2025).

9. Odotiuk, I.V. (2025), "Ensuring the development of Ukrainian science and innovation: the metaverse and new-old problems", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.9.4%20> (Accessed 09 Desember 2025).

Стаття надійшла до редакції 14.12.2025 р.